

Ehdotus yhtenäiseksi pelastusalan altistumishaittojen vähentämisen toimintamalliksi

Pelastusalan kansallisen työturvallisuushankkeen viidennessä työpajassa käsiteltiin pelastusalan kemiallista altistumista. Pelastusopiston tutkijat esittelivät teemaan liittyviä tutkimustuloksia ja havaintoja niin kotimaasta kuin ulkomailta. Lisäksi työstettiin valtakunnallista toimintamallia kemiallisen altistumisen ehkäisemiseksi, siitä aiheutuvien haittojen minimoimiseksi sekä toiminnan systemaattiseksi seurannaksi ja kehittämiseksi.

Helmikuun työpaja järjestettiin Päijät-Hämeen pelastuslaitoksella Lahdessa ja siihen osallistui pelastuslaitosten, pelastusalan oppilaitosten ja järjestöjen sekä valtionhallinnon edustajia. Tavoitteena oli vahvistaa pelastusalan yhteistä näkemystä siitä, miten kemiallista altistumista ja altistumishaittoja voitaisiin tehokkaasti vähentää osana jokapäiväistä toimintaa ja työturvallisuuden johtamista.

Iltapäivän aluksi kuultiin Pelastusopiston erikoistutkija **Juha Laitisen** ja tutkija **Riikka Salmen** alustus uusimmasta kotimaisesta ja kansainvälisestä tutkimuksesta, käynnissä olevista hankkeista sekä erilaisista käytännön ratkaisuista altistumisen ja siitä aiheutuvien haittojen minimoimiseksi. Alustus ja käyty keskustelu tarjosivat perustan pienryhmätyöskentelylle ja vahvistivat yhteistä ymmärrystä altistumisriskeistä ja niiden hallinnasta.

Keskustelussa todettiin yksimielisesti, että koko alan tavoitteena tulisi olla ennakoivaan ajatteluun perustuva, kokonaisvaltainen altistumishaittojen vähentämisen toimintamalli, jota johdetaan, seurataan, arvioidaan ja kehitetään organisaatioissa systemaattisesti osana turvallisuusjohtamista.

Pienryhmistä ehdotuksia yhtenäisen toimintamallin pohjaksi

Pienryhmätyöskentelyssä osallistujat työstivät yhtenäistä toimintamallia kemiallisen altistumisen ja altistumishaittojen vähentämiseksi. Ryhmissä tunnistettiin toiminnan eri vaiheet ennakoinnista ja riskienhallinnasta toimintaan altistumistilanteessa, pikadekontaminaatioon tilannepaikalla sekä jälkitoimiin ja seurantaan tilanteiden päätyttyä. Lisäksi jaettiin hyviä käytäntöjä sekä määriteltiin eri toimijoiden rooleja ja vastuita toimintamallin hyödyntämisessä.

Ryhmiä tuottamat ehdotukset koottiin yhdeksi kokonaisuudeksi, jonka keskeisiä periaatteita ovat ennakoiva ajattelu ja riskienhallinta, yhteisten ohjeiden ja koulutuksen tarjoaminen, sovittujen toimintamallien noudattaminen sekä tilanteiden jälkeinen altistumistietojen kirjaaminen, purku, tutkinta, seuranta ja arviointi. Tärkeinä toimintatapoina tilanteissa nousevat esiin mm. vyöhykeajattelu ja suojaustasojen määrittely, henkilökohtaisten suojainten käyttö, parityöskentely ja nopea kontaminaatioketjun katkaiseminen. Kantavia periaatteita ovat myös tiedolla johtaminen, tilanteista oppiminen ja toiminnan jatkuva parantaminen. Tähän pyritään muun muassa keräämällä kokemuksia altistumistilanteista ja haittojen vähentämisessä onnistumisista sekä hyödyntämällä tutkittua tietoa ja valtakunnallista dataa toiminnan kehittämisessä.

Yhtenäinen toimintamalliehdotus lähtee seuraavaksi pilotointiin hankkeen pilottipelastuslaitoksina toimiville HIKLU-alueen ja Päijät-Hämeen pelastuslaitoksille. Tavoitteena on testata mallin toimivuutta käytännössä, kerätä palautetta ja kehitysehdotuksia sekä varmistaa, että malli on selkeä ja sovellettavissa erilaisiin organisaatioihin. Pilotoinnin jälkeen malli viimeistellään ja toimitetaan pelastusalan organisaatioille.

Koulutus ja tutkimus avainasemassa

Työpajakeskusteluissa todettiin, että altistumisten minimoimisessa koulutus on avainasemassa. Altistumishaittojen kokonaisvaltainen vähentäminen tulisi sisällyttää niin tutkintokoulutukseen kuin

perehdytykseen organisaatioissa. Lisäksi sen tulisi jatkua systemaattisesti, tarpeen mukaan päivittyvänä täydennyskoulutuksena läpi työuran.

Teemaan liittyvä tutkimus on aktiivista niin Suomessa kuin kansainvälisesti, ja sitä tulisikin hyödyntää entistäkin vahvemmin. Tämä edellyttää tutkitun tiedon yleistajuistamista ja saattamista alan hyödynnettäväksi monissa eri kanavissa. Organisaatioissa ja alueilla käynnissä olevien hankkeiden havaintoja ja tuotoksia kannattaa niin ikään hyödyntää, minkä lisäksi alueiden arjen hyviksi todetut käytännöt tulisi saattaa laajemmin koko alan käyttöön.

Yhtenä hyvänä pelastuslaitoksen käytäntönä tunnistettiin altistumisvastaavan nimeäminen. Vastaava toimii yhteyshenkilönä altistumisasioissa työntekijöiden, organisaation johdon ja työsuojeluorganisaation välillä sekä ohjaa ja tukee henkilöstöä altistumiseen liittyvissä asioissa.

Haasteisiin vastaamiseen tarvitaan jokaisen panosta

Jotta altistumishaittoja voitaisiin vähentää tehokkaasti, tulee jokaisen toimijatason olla sitoutunut kehittämiseen. Työryhmä näkee, että kansallisella tasolla tulisi määritellä standardit, suojautasot, altistumisen seurannan periaatteet sekä biomonitoroinnin kriteerit ja ohjeet työterveyshuollolle. Kansallisen tason vastuulla tulisi työryhmän mukaan olla myös yhtenäisen ilmoitusjärjestelmän tarjoaminen, yhteisen koulutuksen ja ohjeistuksen koordinointi sekä tutkimustiedon jalkauttaminen käytäntöön. Ammattitautilinjauksiin liittyvä kehittäminen ja ohjaus nähtäisiin niin ikään ministeriötason tärkeiksi tehtäviksi, yhteistyössä työterveystoimijoiden kanssa.

Pelastuslaitosten johdon vastuulla ovat työryhmän mukaan puolestaan toimintamallin käytännön toteutus ja työturvallisuuden johtaminen tiedon avulla. Työryhmä näkee, että pelastuslaitoksen tulee tarjota fasilitteetit ja vastata henkilöstön systemaattisesta koulutuksesta ja perehdytyksestä. Johdon tulisi pitää huoli myös tilanteiden seurannasta, tapahtumien tutkinnasta ja arvioinnista sekä avoimesta ja aktiivisesta teemaan liittyvästä viestinnästä. Asematasolla esihenkilöt varmistavat puolestaan päivittäiset käytännöt, kuten tarkistuslistojen noudattamisen ja varusteiden kunnon tarkastukset. Työryhmä korostaa myös, että ennakoivassa työturvallisuusjohtamisessa altistuminen tulisi huomioida säännöllisesti osana vakiorakenteita, kuten keikka- ja kehityskeskusteluja.

Työntekijöiden vastuulla on puolestaan noudattaa ohjeita, pitää altistumispäiväkirjaa sekä huolehtia varusteiden puhtaudesta ja turvallisuudesta. Yksilötasolla korostuu henkilökohtainen vastuu, mikä ulottuu sovittujen toimintamallien noudattamisesta koulutuksiin osallistumiseen ja tietojen kirjaamiseen.

Kirjaamiselle ja seurannalle tulisi työryhmän mukaan olla määriteltyinä yhteiset linjaukset niin työterveyden, työsuojeluvastaavien kuin organisaatioiden johdon kesken. Lopulta kyse on yhteisestä asenteesta: altistumishaittojen vähentäminen onnistuu vain vahvassa yhteistyössä. Yhteistyön vahvistaminen niin pelastusalan sisällä kuin eri sidosryhmien kanssa on edellytyksenä onnistumiselle.

Huhtikuun työpajassa pureudutaan epäasialliseen kohteluun ja häirintään pelastusalalla

Työryhmän seuraava työpaja järjestetään Espoossa 22. huhtikuuta. Työpajan teemana on pelastusalan epäasiallinen kohtelu ja häirintä sekä esihenkilöiden että työntekijöiden näkökulmasta. Työpajassa kuullaan alustuksia teeman eteen tehdystä työstä, jaetaan hyviä käytäntöjä sekä tuotetaan ehdotus yhtenäiseksi toimintamalliksi epäasiallisen kohtelun vähentämiseksi.

Työryhmän työ jatkuu hankkeen ajan kahden kuukauden välein järjestettävissä työpajoissa, joissa tunnistetaan alan työturvallisuuden kipukohtia ja tuotetaan konkreettisia työkaluja alalla pilotoitaviksi ja käyttöön otettaviksi. Hanke viestii työryhmätyöstä säännöllisesti kunkin työpajan jälkeen pelastustoimen johdolle, pelastusalan organisaatioille ja yhteistyökumppaneille.

[Lue lisää Pelastusalan kansallisesta työturvallisuushankkeesta >>](#)

Lisätietoja:

projektipäällikkö **Aino Harinen**,
p. 0295 488 422, aino.harinen@gov.fi, sisäministeriö
#PelastusalanTyöturvallisuus

Jakelu: Pelastustoimen johto, Pelastuslaitosten kumppanuusverkoston palvelualueiden puheenjohtajat